

Tomasz GRAFF

Augustianin Paweł Vois Wadowita (zm. 1616)

W trakcie kwerend archiwalnych i bibliotecznych odkrywane są w ostatnich latach postaci zasłużone dla polskiego Kościoła, a nieznane dotychczas mieszkańcom Wadowic. Ostatnio autor niniejszego tekstu przypomniał m.in. postać XV-wiecznego kanonika regularnego z Kazimierza, prepozyta Jakuba z Wadowic¹. Okazało się, że w krótkim czasie udało się odnaleźć kolejnego „zaginionego” wadowiczana. Jest nim Paweł Vois (Wojs) z Wadowic, zwany także Wadowitą, który może być śmiało zaliczony do najwybitniejszych uczonych i przedstawicieli zakonu augustianów w dobie panowania Wazów. Dotychczas uważano Marcina Wadowitę za pierwszego intelektualistę posiadającego stopień naukowy, który swoje korzenie wywodził z rodzinnego miasta Jana Pawła II. Tymczasem okazuje się, że współcześnie z Kępką żył inny luminarz nauki urodzony w miasteczku nad Skawą, także zwany Wadowitą. Paweł Vois z Wadowic podobnie jak sławny akademik również uzyskał najbardziej prestiżowy wówczas tytuł doktora świętej teologii.

Na tym etapie badań nie wiadomo kiedy urodził się Paweł Wadowita. Prawdopodobnie był rówieśnikiem Marcina Kępki, bądź był od niego niewiele starszy. Wszystko na to wskazuje, że ok. 1590 r. był już bakałarzem teologii. Niestety nie udało się potwierdzić jego immatrykulacji w Akademii Krakowskiej (brak wpisu). Być może wykształcenie zdobył w murach innej uczelni. Augustianie własne studium w zakresie filozofii i teologii w klasztorze św. Katarzyny na Kazimierzu otworzyli jednak dopiero po śmierci Voisa. Decyzja ta była wynikiem wizytacji przeprowadzonej w 1628 r. przez Mikołaja Cruseniusa². W 1603 r. widzimy Pawła z Wadowic przebywającego wraz z Witem Senecjuszem we Włoszech, gdzie za wstawiennictwem króla Zygmunta III Wazy kontynuowali studia (mieli królewskie listy polecające), początkowo w Rzymie. W każdym razie Paweł z Wadowic doktorat teologii zdobył najpewniej we Włoszech. Podróż tę finansował opat tyniecki i inni dobrodziejcy augustianów. Klasztory w Polsce zobowiązały się nawet do corocznej składki na studia młodych zakonników. Wobec trudności finansowych prowincjał Jakub Mojski chciał jednak powrotu swoich podopiecznych do kraju, co spowodowało gwałtowną reakcję generała zakonu, który stanowczo odpowiedział Mojskiemu, że w polskiej prowincji nie ma przecież ludzi nauki i dlatego trzeba młodzieńców zatrzymać w Italii. Równocześnie generał zażądał pokrycia zaległych kosztów za ostatnie 2 lata³. Co ciekawe, niedługo później, bo w 1605 r. do Włoch udał się Marcin Wadowita. Nie wiemy, czy wadowiczanie mieli wtedy okazję do spotkania. Nie należy jednak tego wykluczyć. Prawdopodobnie tuż przed wyjazdem do Rzymu Paweł z Wadowic złożył egzamin przed święceniami subdiakonatu (21 XII 1602 r.) i diakonatu (23 II 1603 r.), na co zdaje się wskazywać następujący wpis: *F. Paulus Baltassaris Vadovita, CESA Kazimierz*, informujący nas nie tylko o tym, że Paweł był augustianinem, ale również, że jego ojciec, zapewne mieszczanin z Wadowic, miał na imię Baltazar⁴.

¹ T. Graff, *O zapomnianym wadowiczanie, nieznanym portrecie Marcina Wadowity i wadowickim pochówku księżniczki piastowskiej*, „Przegląd Historyczno-Kulturalny Wadoviana”, 2011, nr 14, s. 189-201.

² W. Kolak, *Katalog Archiwum OO. Augustianów w Krakowie 1299-1950*, Kraków 1996, s. 15. Augustianie Eremici powstałi w 1256 r. Do Krakowa zostali sprowadzeni przez króla Kazimierza Wielkiego w 1343 r. Szerzej na ten temat zob. W. Kolak, *Klasztor Augustianów przy kościele św. Katarzyny w Krakowie*, Kraków 1982.

³ G. Uth, *Szkic historyczno-biograficzny zakonu augustjańskiego w Polsce*, Kraków 1930, s. 250, 253.

⁴ *Księgi egzaminów do święceń w diecezji krakowskiej z lat 1573-1614*, oprac. Z. Pietrzyk, Kraków 1991, nr 4074, s. 354; por.

Pawła spotykamy następnie w 1608 r., kiedy to reprezentując polską prowincję zakonną uczestniczył w kapitule generalnej augustianów. Śmiało można więc stwierdzić, że wadowiczanie należał do grona wpływowych osobistości w zakonie augustianów i był znany nie tylko w Polsce, ale i w Europie. 2 lata później – 4 lipca 1610 r. w związku z poleceniem generała zakonu wyjechał z Padwy, gdzie nauczał w miejscowym gimnazjum i przeniósł się na stanowisko profesorskie do Bolonii. Jako wikariusz generalny i doktor teologii podpisywał się następująco:

*Nos fr. Voisius Vadovita artium liberalium et S. Theologiae Doctor necnon Augustinensium per totum regnum Poloniae auctoritate Apostolica Vicarius Generalis*⁵

W jego listach znajdowało się wiele informacji o bieżących sprawach zakonu. Informował np. o kłopotach augustianów w Parczewie. Dzięki Pawłowi wiemy, że generał zakonu polecił rewindykować opuszczony przez zakonników klasztor. Sytuacja była groźna, ponieważ miejscowi chłopcy zajęli augustiańskie dobra⁶.

Pod koniec życia, po Wicie Senecjuszu, Paweł Wadowita od 1614 r. sprawował zaszczytny urząd prowincjała polskich augustianów; śmierć zastała go w Warszawie 14 lutego 1616 r. Jego następcą został Florian Gołkowski⁷. Paweł był znanym historykiem augustiańskiego zakonu, pozostawił po sobie dzieła drukowane i rękopiśmienne. Wspólnie z Markiem Viani z Bolonii wydał w 1614 r.: *Arbor Augustiana cum iconibus et elogiis Sanctorum et Beatorum ordinis*⁸.

W Archiwum Państwowym w Krakowie można podziwiać także:

Voisius, Fr. Paulus, Vadovita, Ord. Erem. S. Aug. S. T. Bacc.: Memoriae Augustinensis Eremiticae Sodalitatis Centuriarum tredecim. Tomus secundus. Tribus eiusdem memoriae centuriis comprehensus...fratris Pauli Voisiis Vadovitae Poloni... Manuscriptus ex anno 1590 in folio.

Znajdują się tu m.in. wpisy o Izajaszu Bonerze, który zmarł w opinii świętości w dobie *Felix Saeculum Cracoviae* (XV w.). Sam Wadowita nazwał tutaj siebie:

*Fr. Paulus Voisius Vadovita Polonus Sac. Theol. Baccalaureus humilis et inutilis etc. indignus suus filius*⁹.

Jak widzimy, właśnie ten rękopis zawierając wzmiankę o bakalaureacie teologii wyraźnie informuje nas o wykształceniu Pawła już w 1590 r. Poza tym dziełem z Pawłem Wadowitą związany jest również rękopis obejmujący aż 303 arkusze:

Voisius, Fr. Paulus, Vadovita, S. T.D.: Liber Propositionum atque omnium rerum P. Generalis literarum in provinciis nostrum Poloniae et imprimis coenobiumque Cracoviense missarum, Familiarumque ab Adm. RR. PP. Provincialibus pro hoc coenobio deputatarum, nec non actorum omnium provincialium determinationumque compendium iubente Adm. R. P. Paulo Voisio Vadovita S. T. D. et in tota Poloniae provincia Vicario Generali. Anno Domini 1614 die 16 ... comparatus R. P. Starczowski existente Priore Cracoviensi...¹⁰.

Paweł z Wadowic był także autorem kazań o świętych i dniach świętych:

Sermones de Sanctis oraz Sermones in diebus festis a. 1602¹¹.

Z. Noga, *z dziejów Wadowic w XVII-XVIII wieku (do czasu i rozbioru Polski w roku 1772, w: Wadowice. Studia z dziejów miasta, red. E. Kotowiecki, A. Nowakowski, G. Studnicki, Wadowice 1997, s. 69.*

⁵ G. Uth, *Szkic...*, s. 253.

⁶ Ibidem, s. 73.

⁷ Ibidem, s. 200, 253.

⁸ Ibidem, s. 253.

⁹ Archiwum Państwowe w Krakowie, Aug. 20; W. Kolak, *Katalog...*, s. 60.

¹⁰ Archiwum Państwowe w Krakowie, Aug. 38; W. Kolak, *Katalog...*, s. 63.

¹¹ G. Uth, *Szkic...*, s. 253. Trudno w tym momencie przed gruntowną kwerendą w tym zakresie stwierdzić, czy ten rękopis

W świetle powyższego warto zauważyć, iż należy chyba na nowo napisać historię wadowickiego miasta w okresie staropolskim. Nie ma w niej bowiem dotąd miejsca dla wybitnej postaci, jaką bezsprzecznie był bohater naszego tekstu. Wyobraźnią masową na długie lata zawładnął wszak Marcin Wadowita, patron licznych miejscowych instytucji. Wadowiczanie powinni być zatem dumni nie tylko z osiągnięć i wiedzy akademika Marcina Kępki, ale także ze spuścizny, jaką pozostawił po sobie zakonnik-erudyta, zapomniany przez wieki augustianin rodem z Wadowic Paweł Vojs Wadowita. Z pewnością biografia Pawła wymaga dalszych badań, warto jednak je podjąć, aby w pełnym świetle przedstawić życie i dzieło tego zasłużonego historyka i teologa.